

С. Кучевська,
*студентка 2 курсу юридичного факультету
Львівського національного університету ім. Івана
Франка*

ПРО ОБМЕЖЕНУ ОСУДНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ

Процеси демократизації, які відбуваються в Україні, супроводжуються імплікацією поняття справедливості у законодавство та життя суспільства. Правосуддя прагне максимально індивідуалізувати відповідальність, покарання застосовувати лише з метою профілактики повторних правопорушень. Фундаментальне положення права – відповідальності підлягають лише ті особи, які реально вчинили усвідомлені, довільні, кримінально протиправні діяння.

Постає проблема кримінальної відповідальності й покарання злочинців із психогенетичними аномаліями та психофізичними особливостями, які можуть усвідомлювати суспільно-небезпечний характер своєї поведінки чи керувати нею, але в силу специфічних процесів, що відбуваються у їхній психіці, обмежується спроможність свідомої довільної регуляції вчинюваного ними інкримінованого протиправного діяння в повній мірі, що властиво осудній особі.

Зважаючи на актуальність проблеми та тривале її обговорення, широкомасштабні епідеміологічні наукові дослідження контингентів пенітенціарних закладів кримінальний кодекс України закріпив у окремій статті ознаки обмежено осудної особи з такими специфічними властивостями.

Питання про обмежену осудність по-різному вирішувалось у законодавстві зарубіжних країн. Серед різних шкіл кримінального права (класичної, соціологічної та антропологічної) не було єдиної думки з приводу оцінки та практичного використання категорії обмеженої осудності у боротьбі зі злочинністю. Необхідність врахування всієї іманентної сторони злочинця зумовлена демократичними перетвореннями, що останніми роками відбуваються у пострадянських державах, та диктується завданням правосуддя виправити особу.

У чому ж полягає проблемність застосування статті 20 Кримінального кодексу України (далі – ККУ)? Формула обмеженої осудності, закріплена ККУ, є досить розмитою. Відомо, яку складність являє собою питання про встановлення осудності чи неосудності особи, як іноді фахівцям доводиться балансувати між цими двома станами. Часом експерти змушені діяти інтуїтивно і посилаються на власний, часом сумнівного характеру досвід. На практиці нерідко трапляються помилки в діагностуванні психічних захворювань, у встановленні глибини патологічних порушень, що знижують здатність суб'єкта злочину здійснювати вірний вибір поведінки у конкретній ситуації.

Під час проведення судово – психіатричної експертизи при оцінюванні психічного стану обвинуваченого психіатри – експерти визначають відсутність чи наявність у нього психічних порушень та у випадку їх виявлення діагностують захворювання, що було їх джерелом.

Якими ж повинні бути критерії, необхідні для розмежування неосудності та обмеженої осудності?

Здається, що обмежена осудність, на відміну від неосудності, не є перманентним станом, що виражається тільки за ступенем вираженості психічних порушень, а є динамічним параметром усього життя, що виникає у кожному конкретному випадку при констеляції.

Кримінальний кодекс України створює невизначеність змісту обмеженої осудності через закріплення таких категорій, як "психічний розлад", "інший хворобливий стан психіки". Межі обмеженої осудності занадто слабо окреслені. Дискусійним залишається питання співвідношення вини і обмеженої осудності.

Теорія обмеженої осудності є досить хиткою. Обмежена осудність не є стабільним клінічним межовим станом між осудністю і неосудністю, а є певною обмеженою ланкою осудності. Здається необхідним наукове розроблення диференціації ступенів обмеженої осудності з метою кращого висвітлення вираження психічних аномалій, їх співвідношення з психічними захворюваннями у континуумі осудності.

Загалом проблема психічних аномалій потребує подальшого удосконалення та вивчення.

А. Лукаш,
*студентка 3 курсу Національної юридичної
академії України ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*

ЩОДО НОВОГО ПІДХОДУ ДО РОЗУМІННЯ ВІКТИМНОСТІ СТАТЕЙ ПРИ ЗГВАЛТУВАННІ

Спроби демократичного розвитку в Україні знаходять свій прояв в усіх галузях права, у тому числі у кримінальному праві і, звичайно, у кримінології. Автор робить спробу з'ясувати, яким чином це виражається у статті 152 чинного Кримінального кодексу - згвалтування. Аналіз цієї статті у порівнянні із ст.117 Кримінального кодексу 1964р., свідчить, що в історії кримінального права України вперше був розширений об'єкт та суб'єкт цього злочину [1, с.106]. Тобто суб'єктом згвалтування може бути представник будь-якої статі, а віктимністю, тобто здатністю особи за певних об'єктивних обставин, при певних духовних та фізичних якостях стати жертвою злочину [2, с.442] (у нашому випадку- згвалтування) володіють як чоловіки, так і жінки. Це, з одного боку, полегшило роботу щодо кваліфікації таких злочинів. А з іншого - породило нові проблеми у науці кримінології. У зв'язку з цим автор робить спробу розглянути одну з них з точки зору віктимології та подивитися на співвідношення віктимності статей при згвалтуванні.

За такої постановки проблеми автор зустрівся з певними труднощами. По-перше, сексуальні злочини і згвалтування зокрема, у значній мірі менше досліджені, ніж інші. По-друге, майже не враховується той факт, що сексуальна поведінка являє собою процес інтеграції соціальних, психологічних, соціально-психологічних, біологічних факторів [5, с.3-4], які можна цілком віднести до елементів віктимності особи. По-третє, у зв'язку з нещодавнім прийняттям нового Кримінального кодексу ще не накопичено достатньо конкретних даних про віктимність обох статей. По- четверте, згвалтування, на думку автора, можна вважати латентним злочином. Це пояснюється тим, що згідно з ч.2 ч.27 Кримінально-процесуального кодексу України, "справи про злочини, передбачені частиною 1 ст.152 Кримінального кодексу України, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого...", а також тим, що характер віктимної поведінки жертви певною мірою не відзеркалюється у матеріалах кримінальної справи [6, с.112]. Тому дані офіційної статистики не можна вважати реально достовірними. (бо це є кількістю не вчинених, а зареєстрованих злочинів) [4, с.23].